

FORTUNA'S DOCHTER

Van Isabel Allende zijn bij Wereldbibliotheek verschenen

Het huis met de geesten

Liefde en schaduw

Eva Luna

Het goud van Tomás Vargas

Het oneindige plan

Paula

Afrodite

Fortuna's dochter

Portret in sepia

De stad van de wilde goden

Herinnering aan mijn Chili

Het rijk van de gouden draak

Het woud van de pygmeeën

Zorro

Inés, vrouw van mijn hart

De som der dagen

Het eiland onder de zee

Het negende schrift van Maya

Ripper

De Japanse minnaar

De winter voorbij

Bloemblad van zee

Wat wij willen

Violeta

Isabel Allende

Fortuna's dochter

Familie Del Valle 1

Vertaald uit het Spaans
door Brigitte Coopmans

Eerste druk 1999
Dertiende druk 2022

Oorspronkelijke titel *Hija de la fortuna*

© 1999 Isabel Allende

© 1999 Nederlandse vertaling Brigitte Coopmans /

Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagfoto © Sarah Jarrett / Arcangel

NUR 302

ISBN 978 90 284 5275 6

www.wereldbibliotheek.nl

DEEL EEN

1843-1848

Valparaíso

Iedereen wordt geboren met een bijzondere gave, maar Eliza Sommers ontdekte al vroeg dat zij er twee had: een goede reukzin en een goed geheugen. Met het eerste kon ze in haar bestaan voorzien, en met het tweede kon ze zich het, niet altijd even precies, maar tenminste met de dichtelijke vaagheid van een sterrenwicheelaar, herinneren. Wat vergeten wordt, lijkt nooit gebeurd te zijn; haar werkelijke en denkbeeldige herinneringen waren echter talrijk en het was alsof ze twee keer geleefd had. Tegen haar trouwe vriend, de wijze Tao Chi'en, zei ze dikwijls dat haar geheugen was als de buik van het schip waar ze elkaar hadden leren kennen: uitgestrekt en duister, vol kisten, vaten en zakken, waar de gebeurtenissen uit haar hele bestaan zich opstapelden. In wakende toestand was het niet eenvoudig iets te vinden in die gigantische wanorde, maar ze kon het altijd in haar slaap doen, zoals Mama Fresia haar had geleerd op de aangename avonden uit haar kindertijd, wanneer de contouren van de werkelijkheid nauwelijks meer waren dan een dunne, vale pennestreek. Ze ging het domein van de dromen binnen over een weg die ze al vele malen begaan had en keerde terug met de grootst mogelijke behoedzaamheid, zodat de terre visioenen niet zouden uiteenspatten tegen het rauwe licht van het bewustzijn. Ze vertrouwde op deze methode zoals anderen op getallen en had haar geheugenkunst zodanig ver-

fijnd dat ze Miss Rose kon zien, gebogen over een zeepkist uit Marseille, haar eerste wiegje.

‘Dat kun je je onmogelijk herinneren, Eliza. Baby’s zijn net katten, ze hebben geen gevoelens of geheugen,’ beweerde Miss Rose op de schaarse momenten dat ze over het onderwerp spraken.

Toch stond die vrouw die van bovenaf naar haar keek, met haar topaaskleurige jurk en de slierten haar die uit het knotje hadden losgelaten en wapperden in de wind, Eliza in het geheugen gegrift en ze had nooit een andere verklaring over haar afkomst kunnen accepteren.

‘Je hebt Engels bloed, net als wij,’ verzekerde Miss Rose haar toen ze oud genoeg was om het te begrijpen. ‘Alleen iemand uit de Britse gemeenschap zou op het idee gekomen zijn om je in een mandje voor de deur van de Britse Compagnie voor Import en Export te zetten. Die persoon was vast op de hoogte van de goedhartigheid van mijn broer Jeremy en voorzag dat hij je zou opnemen. In die tijd wilde ik dolgraag een kind hebben en jij viel me als door God gezonden in de armen, om te worden opgevoed met de degelijke beginselen van het protestantse geloof en de Engelse taal.’

‘Jij Engels? Maak je maar geen illusies, meisje, je hebt het haar van een indiaanse, net als ik,’ weerlegde Mama Fresia haar bazin achter haar rug om.

De geboorte van Eliza was taboe in dat huis, en het meisje raakte gewend aan de geheimzinnigheid. Evenmin als andere gevoelige kwesties roerde ze die niet aan in het bijzijn van Rose en Jeremy Sommers maar besprak ze fluisterend in de keuken met Mama Fresia, die onveranderlijk vasthield aan haar beschrijving van de zeepkist, terwijl de versie van Miss Rose met de jaren mooier werd en in een sprookje veranderde. Volgens haar was het mandje dat bij het kantoor gevonden was, gemaakt van het allerfijnste riet en gevoerd met batist; haar hemdje was geborduurd in honingraatmotief en de lakentjes waren afgezet met Brussels kant; ze was boven-

dien bedekt met een nertsen dekentje, zoiets excentrieke hadden ze in Chili nog nooit gezien. Mettertijd kwamen daar zes in een zijden zakdoek gewikkelde gouden muntstukken bij en een briefje in het Engels waarin stond dat het meisje, ondanks het feit dat ze buitenechtelijk was, van zeer goede afkomst was, maar dat had Eliza nooit zo gezien. Gemakshalve waren de nerts, de muntstukken en het briefje weggeraakt en was er van haar afkomst geen spoor. De verklaring van Mama Fressia kwam echter meer overeen met haar herinneringen: toen ze op een ochtend aan het eind van de zomer de deur van het huis opendeden, vonden ze een kindje van het vrouwelijk geslacht naakt in een kist.

‘Niks geen nertsen dekentje of gouden muntstukken. Ik was erbij en ik weet het nog goed. Je lag te rillen in een mannavest, ze hadden je niet eens een luiertje omgedaan en je was helemaal ondergepoept. Je was een hummeltje zo rood als een doorgekookte kreeft, met op je kruin een plukje dons, net zoals dat uit een maïskolf steekt. Dat was jij. Maak je geen illusies, je bent niet geboren als prinsesje en als je haar zo zwart was geweest als het nu is, hadden ze de kist bij het vuilnis gezet,’ hield de vrouw vol.

Ze waren het er in elk geval allemaal over eens dat het meisje op 15 maart 1832, anderhalf jaar nadat de Sommers in Chili waren gearriveerd, in hun leven was gekomen en daarom wezen ze die datum aan als haar verjaardag. Voor het overige waren er altijd een hoop tegenstrijdigheden, en Eliza besloot uiteindelijk dat het de moeite niet waard was haar energie te verspillen aan piekeren, want wat de waarheid ook was, er was toch niets meer aan te doen. Wat telt is wat iemand doet in deze wereld, niet hoe hij er terecht komt, zei ze dikwijls tegen Tao Chi'en gedurende de vele jaren van hun prachtige vriendschap, maar hij was het daar niet mee eens; voor hem was het onmogelijk zijn eigen bestaan los te denken van de lange reeks van voorouders, die niet alleen hadden bijgedragen aan zijn lichamelijke en geestelijke eigen-

schappen, maar hem ook het karma hadden doorgegeven. Hij geloofde dat zijn lot bepaald werd door de daden van familieleden die vroeger geleefd hadden, daarom moest men ze eren met dagelijkse gebeden en ze vrezen wanneer ze verschenen in spookgewaden om hun rechten op te eisen. Tao Chi'en kon de namen van al zijn voorouders noemen, tot de meest verre en eerbiedwaardige betovergrootouders die meer dan een eeuw geleden gestorven waren. Zijn grootste zorg in de gouden tijden was terugkeren om te sterven in zijn dorp in China om bij de zijnen begraven te worden; anders zou zijn ziel voor altijd stuurloos ronddolen in een vreemd land. Eliza voelde zich natuurlijk aangetrokken tot het verhaal van het snoezige mandje – niemand die bij zijn volle verstand is, verschijnt graag in een doodgewone zeepkist – maar ze kon het ter ere van de waarheid niet aanvaarden. Haar patrijshondenreukzin herinnerde zich zeer goed de eerste geur uit haar bestaan, en dat was niet die van schone batisten lakens, maar van wol, mannenzweet en tabak. De tweede was een landelijke geitenlucht.

Eliza groeide op kijkend naar de Stille Oceaan vanaf het balkon van het verblijf van haar pleegouders. Gebouwd op een berghelling bij de haven van Valparaíso wilde het huis de stijl imiteren die op dat moment in Londen in de mode was, maar de beperkingen van het terrein, het klimaat en het leven in Chili hadden ertoe genoopt essentiële wijzigingen aan te brengen en het resultaat was potsierlijk. Op de achterplaats verzezen als organische tumoren verscheidene vertrekken zonder ramen met kerkerdeuren, waar Jeremy Sommers de meest waardevolle lading van de compagnie opsloeg, die uit de opslagruimten van de haven zou verdwijnen.

'Dit is een land van boeven, nergens ter wereld geeft een kantoor zoveel uit aan het verzekeren van de handelswaar als hier. Ze halen alles weg en wat gered wordt van inbrekers, loopt onder water in de winter, verbrandt in de zomer of wordt verpletterd door een aardbeving,' herhaalde hij telkens

weer wanneer de muilezels met nieuwe kisten kwamen om op de binnenplaats van zijn huis te lossen.

Door zoveel voor het raam te zitten om naar de zee te kijken en de schepen en de walvissen aan de horizon te tellen, raakte Eliza ervan overtuigd dat ze de dochter was van een schipbreuk en niet van een onmenselijke moeder die in staat was haar naakt achter te laten in het ongewisse van een maartse dag. Ze schreef in haar dagboek dat een visser haar op het strand gevonden had tussen de wrakstukken van een schip, haar in zijn vest had gewikkeld en haar had neergelegd bij het grootste huis in de Engelse wijk. Met de jaren besloot ze dat dat sprookje zo slecht niet was: wat de zee teruggeeft, heeft iets poëtisch en mysterieus. Als de oceaan zich zou terugtrekken, zou het blootgelegde zand een uitgestrekte, vochtige woestijn zijn, bezaaid met zieltogende zeemeerminnen en vissen, zei John Sommers, de broer van Jeremy en Rose, die alle wereldzeeën had bevaren en levendig beschreef hoe het water zakte in een doodse stilte, om weer terug te komen in een enkele ontzagwekkende golf, die alles meevoerde wat er op zijn weg kwam. Verschrikkelijk, zo beweerde hij, maar dan was er tenminste nog tijd om de bergen in te verdwijnen, terwijl bij aardbevingen de kerkklokken luidden om de ramp aan te kondigen wanneer iedereen al verdween tussen het puin.

In de periode waarin het meisje verscheen, was Jeremy Sommers dertig en stond aan het begin van een schitterende toekomst bij de Britse Compagnie voor Import en Export. In handels- en bankkringen genoot hij de reputatie van een eerzaam man: zijn woord en een handdruk stonden gelijk aan een getekend contract, een voor elke transactie onmisbare kwaliteit, daar de kredietbrieven maanden onderweg waren over de oceanen. Voor hem was zijn goede naam belangrijker dan het leven zelf, omdat hij geen vermogen bezat. Met de nodige offers had hij een vaste betrekking verworven in de ver gelegen haven van Valparaíso, en het laatste waar hij in zijn georganiseerde leven op zat te wachten, was wel een

pasgeboren dreumes die zijn dagelijkse bezigheden zou komen verstoren, maar toen Eliza in het huis terechtkwam, kon hij het niet nalaten haar op te nemen, want bij de aanblik van zijn zus Rose, als een moeder aan het kindje vastgeklampt, verslapte zijn wilskracht.

Rose was toen nog maar twintig jaar oud, maar ze was reeds een vrouw met een verleden en de mogelijkheden voor haar om goed te trouwen konden als minimaal beschouwd worden. Aan de andere kant had ze de balans opgemaakt en besloten dat het huwelijk, zelfs in het beste geval, voor haar zeer onvoordelig zou uitpakken; aan de zijde van haar broer Jeremy genoot ze een onafhankelijkheid die ze bij een echtgenoot nooit zou hebben. Ze was erin geslaagd haar leven in te richten en liet zich niet afschrikken door het stigma van de oude vrijsters, integendeel, ze was vastbesloten de getrouwde vrouwen tot afgunst te drijven, ondanks de heersende theorie die zei dat wanneer vrouwen afweken van de rol van moeder en echtgenote, ze net als de suffragettes een snor kregen. Ze had echter geen kinderen en dat was het enige verdriet dat ze niet middels de gedisciplineerde oefening in verbeeldingskracht in een zege kon omzetten. Soms droomde ze dat de wanden van haar slaapkamer besmeurd waren met bloed, bloed dat het tapijt doordrenkte, bloed dat opspatte tot het plafond, en zij die temidden daarvan, naakt en verward als een maanzieke, het leven schonk aan een salamander. Dan werd ze gillend wakker en was de rest van de dag helemaal uit haar doen, onmachtig zich te bevrijden van de nachtmerrie. Jeremy observeerde haar, bezorgd over haar zenuwen en schuld bewust omdat hij haar had meegesleurd zo ver van Engeland, hoewel hij een zekere egoïstische voldoening over hun beider overeenkomst niet kon vermijden. Daar het idee om te trouwen nooit in zijn hart was opgekomen, was Rose er om huiselijke en sociale problemen op te lossen, twee belangrijke aspecten voor zijn carrière. Zijn zus compenseerde zijn introverte en eenzame natuur, daarom onder-

ging hij graag haar stemmingswisselingen en haar onnodige uitgaven. Toen Eliza kwam en Rose erop stond haar bij zich te houden, durfde Jeremy geen bezwaar te maken of kleinzielige twijfels te uiten en verloor met glans elke strijd om de baby uit zijn buurt te houden, te beginnen bij de eerste, toen ze een naam moest krijgen.

‘Ze gaat Eliza heten, net als onze moeder, en ze krijgt onze achternaam,’ besliste Rose meteen nadat ze haar te eten had gegeven, in bad had gestopt en in haar eigen dekentje had gewikkeld.

‘Geen sprake van, Rose! Wat denk je dat de mensen wel niet zullen zeggen?’

‘Laat dat maar aan mij over. De mensen zullen zeggen dat je een heilige bent door dit arme vondelingetje in huis te nemen, Jeremy. Niets is erger dan geen familie hebben. Wat zou er van mij worden zonder een broer als jij?’ antwoordde ze, zich bewust van haar broers huiver tegenover het minste of geringste dat naar sentimentaliteit neigde.

De roddels waren niet te vermijden, ook daar moest Jeremy Sommers zich bij neerleggen, zoals hij ook accepteerde dat het meisje zijn moeders naam kreeg, de eerste jaren in het vertrek van zijn zus sliep en het huis in rep en roer bracht. Rose verspreidde het ongeloofwaardige verhaal van het weelderige mandje dat door anonieme handen was neergezet in het kantoor van de Britse Compagnie voor Import en Export, en niemand trapte erin, maar aangezien ze haar niet konden beschuldigen van een slippertje omdat ze haar elke zondag van haar leven hadden zien zingen tijdens de anglicaanse dienst en haar wespentaille de anatomische wetten tartte, zeiden ze dat de baby het product was van een relatie tussen hem en een of andere straatmadelief en dat ze haar daarom opvoedden als een dochter van de familie. Jeremy nam niet de moeite om tegen de kwaadsprekerij in te gaan. De irrationaliteit van kinderen bracht hem van zijn stuk, maar het lukte Eliza hem voor zich te winnen. Hij vond het leuk haar aan

het eind van de middag, wanneer hij in zijn luie stoel de krant ging zitten lezen, aan zijn voeten te zien spelen, al zou hij dat nooit toegeven. Er waren geen blijken van genegenheid tussen de twee, hij verstijfde alleen al wanneer hij iemand een hand gaf, de gedachte aan een intiemer contact maakte hem doodsbang.

Toen het pasgeboren meisje die 15de maart in huize Sommers aankwam, vond Mama Fresia, die dienst deed als kokkin en sleutelbewaarster, dat ze haar moesten wegdoen.

‘Als haar eigen moeder haar verlaten heeft, komt dat omdat ze vervloekt is en kun je haar maar beter niet aanraken,’ zei ze, maar tegen de vastberadenheid van haar bazin kon ze niets beginnen.

Miss Rose had haar nog niet in haar armen genomen, of het kindje begon luidkeels te brullen, waardoor het huis op zijn grondvesten schudde en de zenuwen van de bewoners getergd werden. Niet in staat haar tot zwijgen te brengen, improviseerde Miss Rose in een lade van haar commode een wiegje en bedekte haar met dekentjes, terwijl ze de deur uit vloog op zoek naar een voedster. Al snel kwam ze terug met een vrouw die ze op de markt gevonden had en ze had er niet eens aan gedacht haar aan een nadere inspectie te onderwerpen; bij het zien van haar grote borsten die onder de blouse op springen stonden, nam ze haar overijld aan. Het bleek een enigszins achtergebleven boerin te zijn, die het huis binnenkwam met haar baby, een zielig jongetje dat net zo smerig was als zichzelf. Ze moesten het kind lange tijd in warm water laten weken om het op zijn achterwerk aangekoekte vuil los te krijgen en de vrouw onderdompelen in een teil water met chloor om haar te ontluizen. De twee kleintjes, Eliza en dat van de kindermeid, bezweken bijna aan buikkrampen met diarree, waartegen de huisarts en de Duitse apotheker niets konden uitrichten. Ook Miss Rose hilde, overmand door het gehuil van de kinderen, dat niet alleen van de honger was

maar ook van pijn of verdriet. Uiteindelijk greep Mama Fresia de derde dag met tegenzin in.

‘Ziet u niet dat die vrouw rotte tepels heeft? U moet een geit kopen om het meisje te voeden en haar kaneelthee geven, zo niet dan is het voor vrijdag gebeurd,’ mopperde ze.

In die tijd brabbelde Miss Rose met moeite een beetje Spaans, maar ze begreep het woord geit, stuurde de koetsier om er een te kopen en ontsloeg de voedster. Het beest was nog niet binnen of de indiaanse zette Eliza meteen onder de opgezwollen uiers, tot afgrijzen van Miss Rose, die nog nooit zo’n smerige vertoning had gezien, maar de lauwe melk en de kaneelaftreksels brachten snel verbetering in de situatie; het meisje hilde niet meer, sliep zeven uren achtereen en werd driftig in de lucht zuigend wakker. Binnen een paar dagen had ze al de vredige uitdrukking van een gezonde baby en nam ze overduidelijk in gewicht toe. Miss Rose kocht een zuigfles toen ze merkte dat Eliza begon te snuffelen op zoek naar een tepel wanneer de geit op de binnenplaats stond te blaten. Ze wilde het meisje niet zien opgroeien met het absurde idee dat dat beest haar moeder was. Die buikkrampen waren een van de weinige kinderziekten van Eliza, de andere werden bij de eerste symptomen onderdrukt door de kruiden en bezweringen van Mama Fresia, inclusief de hevige Afrikaanse mazelen die een Griekse zeeman naar Valparaíso meegenomen had. Zolang het gevaar dreigde, legde Mama Fresia ’s avonds een stuk rauw vlees op Eliza’s navel en wikkelde haar strak in een rode wollen doek, een natuurgeheim om besmetting te voorkomen.

De daaropvolgende jaren maakte Miss Rose Eliza tot haar speeltje. Uren bracht ze geamuseerd door met het onderwijzen van zang en dans, het voordragen van verzen die het meisje moeiteloos uit het hoofd leerde, het vlechten van haar haar en haar mooi aankleden, maar zodra er iets anders leuks te doen was of ze door hoofdpijn gevelde werd, stuurde ze haar naar de keuken naar Mama Fresia. Het kind groeide op tus-

sen het naaikamertje en de achterplaatsen, sprak in het ene deel van het huis Engels en een mengeling van Spaans en Mapuche – de inheemse taal van haar kindermeid – in het andere, was de ene dag gekleed en geschoeid als een hertogin en zat de andere te spelen met de kippen en de honden, op blote voeten en nauwelijks bedekt door een wezenshortje. Miss Rose presenteerde haar op haar muziekkavonden, nam haar mee in een rijtuig om bij de beste banketbakker chocolademelk te drinken, ging met haar winkelen of de boten aan de kade bezoeken, maar kon evengoed dagenlang afwezig zitten schrijven in haar geheimzinnige schriften of een roman zitten lezen, zonder ook maar aan haar beschermeling te denken. Wanneer ze plotseling aan haar dacht, haastte ze zich berouwvol om haar te zoeken, overstelpte haar met kussen, stopte haar vol met snoepjes en deed haar de poppenkleertjes weer aan om haar mee uit wandelen te nemen. Ze zorgde ervoor dat ze zo breed mogelijk werd opgeleid, zonder de opsmuk te veronachtzamen die bij een dametje hoort. Na een driftbui van Eliza naar aanleiding van haar piano-oefeningen, pakte ze haar bij de arm en sleepte haar zonder op de koetsier te wachten twaalf blokken bergafwaarts mee naar een klooster. Op de muur van adobe was boven een zware eiken deur met ijzeren klinknagels in door de zilte wind verschoten letters te lezen: VONDELINGENHUIS.

‘Wees dankbaar dat mijn broer en ik ons over je ontfermd hebben. Hier komen bastaarden en in de steek gelaten kinderen terecht. Is dit soms wat je wilt?’

Het meisje schudde zwijgend haar hoofd.

‘Dan kun je maar beter als een fatsoenlijk meisje leren pianospelen. Heb je me begrepen?’

Eliza leerde spelen zonder enige aanleg of stijl, maar dankzij veel discipline kon ze op haar twaalfde tijdens de muziekkavonden Miss Rose begeleiden. De techniek verloor ze niet meer, ondanks lange perioden zonder spelen, en een aantal jaren later kon ze de kost verdienen in een rondtrekkend bor-

deel, wat nooit de bedoeling van Miss Rose kon zijn geweest toen ze haar uiterste best deed haar de verheven kunst van de muziek bij te brengen.

Vele jaren later, op een van die rustige middagen waarop ze met haar vriend Tao Chi'en Chinese thee dronk en zat te praten in de verfijnde tuin die ze samen onderhielden, concludeerde Eliza dat die grillige Engelse een zeer goede moeder was geweest en ze was haar dankbaar voor de grote innerlijke vrijheid die ze haar gegeven had. Mama Fresia was de tweede pijler van haar kindertijd. Ze hing aan haar wijde zwarte rokken, hielp haar bij haar taken en bestookte haar ondertussen met vragen. Zo leerde ze inheemse legenden en mythen, de tekenen voor dieren en de zee ontcijferen, de gewoonten van de geesten en de boodschappen uit dromen herkennen, en ook leerde ze koken. Met haar onvermoeibare reukzin kon ze blindelings ingrediënten, kruiden en specerijen herkennen en onthield ook hoe ze die moest gebruiken, net zoals ze gedichten uit het hoofd leerde. Al snel hadden de ingewikkelde creoolse gerechten van Mama Fresia en de verfijnde banketbakkerskunsten van Miss Rose geen geheimen meer. Ze had een merkwaardige culinaire roeping: op haar zevende kon ze al zonder afkeer het vel van een rundertong of de ingewanden van een kip verwijderen, twintig empanada's kneden zonder enig teken van vermoeidheid en in de verloren uren bonen doppen terwijl ze met open mond luisterde naar de gruwelijke inheemse legenden van Mama Fresia en haar gekleurde versies van de heiligenlevens.

Rose en haar broer John waren van kinds af aan onafscheidelijk geweest. Zij bracht de winter door met het breien van vesten en kousen voor de kapitein en hij deed altijd zijn best om van elke reis koffers vol cadeaus mee te nemen en grote kisten met boeken, waarvan er verscheidene in de kast van Rose achter gesloten deuren verdwenen. Jeremy had als heer des huizes en gezinshoofd de bevoegdheid om de correspondentie van zijn zus te openen, haar dagboek te lezen

en een kopie te eisen van de sleutels van haar meubels, maar hij had nooit de neiging vertoond om dat te doen. Jeremy en Rose hadden een op vertrouwen gebaseerde huishoudelijke relatie; behalve de wederzijdse afhankelijkheid die hun soms een verborgen vorm van haat leek, hadden ze maar weinig gemeen. Jeremy voorzag in de behoeften van Rose, maar haar grillen bekostigde hij niet en evenmin vroeg hij waar zij het geld vandaan had voor haar bevestigingen, ervan uitgaand dat John het haar gaf. In ruil daarvoor bestierde zij doelmatig en op stijlvolle wijze het huis, altijd open over de rekeningen maar zonder hem met kleinigheden lastig te vallen. Ze had een goede, trefzekere smaak en een ongedwongen beoorlijkheid, gaf glans aan hun beider bestaan en ontkrachtte met haar aanwezigheid het in die contreien wijdverbreide geloof dat een man zonder eigen gezin een potentiële onverlaat is.

‘De man heeft een woeste natuur; de vrouw is bestemd om te waken over morele waarden en goed gedrag,’ beweerde Jeremy Sommers.

‘Ach, broertje! We weten allebei dat mijn natuur woester is dan de jouwe,’ schertste Rose.

Jacob Todd, een roodharige met charisma en de mooiste predikantenstem die ze ooit in die streken gehoord hadden, ging in 1843 in Valparaíso van boord met een lading van driehonderd Spaanse bijbels. Niemand vond het vreemd dat hij kwam: weer een van de vele zendelingen die overal het protestantse geloof liepen te verkondigen. In zijn geval was de reis echter het resultaat van zijn avontuurlijke nieuwsgierigheid en niet van geloofsijver. In zo’n hoogmoedige bui van een bijdehante vent met te veel bier in zijn lijf, ging hij aan een speeltafel in zijn club in Londen de weddenschap aan dat hij waar ook ter wereld bijbels kon verkopen. Zijn vrienden blinddoekten hem, lieten een globe ronddraaien en zijn vinger kwam terecht op een kolonie van het Spaanse Koninkrijk, verloren in het onderste gedeelte van de wereld, waar-

van niemand van die vrolijke drinkebroers vermoedde dat er leven was. Al snel ontdekte hij dat de landkaart verouderd was; de kolonie was meer dan dertig jaar geleden onafhankelijk geworden en was nu de trotse Chileense Republiek, een katholiek land waar protestantse ideeën geen toegang hadden, maar de weddenschap was al een feit en hij was niet van plan om terug te krabbelen. Hij was vrijgezel, had geen emotionele of beroepsmatige banden en de bijzonderheid van een dergelijke reis trok hem meteen aan. Gezien de drie maanden heen en nog eens drie terug per schip over twee oceanen, werd het een project van lange adem. Toegejuicht door zijn vrienden, die hem een tragisch einde voorspelden in handen van de rooms-katholieken in dat onbekende en barbaarse land, en met financiële steun van het Brits en Buitenlands Bijbelgenootschap, dat hem de boeken verschafte en een vervoersbewijs regelde, aanvaardde hij de lange overtocht per boot naar de havenstad Valparaíso. De uitdaging bestond eruit de bijbels te verkopen en binnen een jaar terug te keren met voor elke bijbel een getekend ontvangstbewijs. In de bibliotheekarchieven las hij brieven van roemrijke mannen, zeelieden en koopmannen die in Chili geweest waren en een mestiezenvolk van iets minder dan een miljoen stervelingen beschreven en een merkwaardige geografie van indrukwekkende bergen, steile kusten, vruchtbare valleien, oeroude bossen en eeuwige ijsvlakten. Het had de reputatie op religieus gebied het minst verdraagzame land van het hele Amerikaanse continent te zijn, zo beweerden mensen die er geweest waren. Desondanks hadden deugdzame zendelingen geprobeerd het protestantisme te verspreiden en waren zonder een woord Spaans of een indiaanse taal te spreken in het zuiden aangekomen, waar het vasteland uiteenviel in een aaneenschakeling van eilandjes. Een aantal van hen stierf van de honger, de kou, of werd, zo was het vermoeden, door hun eigen parochianen verslonden. In de steden was hun geen beter lot beschoren. Het gevoel voor gastvrijheid, heilig voor de Chi-

lenen, zat dieper dan de godsdienstige onverdraagzaamheid, en uit beleefdheid lieten ze hen prediken, maar ze luisterden er nauwelijks naar. Als ze de lezingen van de weinige protestante dominees al bijwoonden, was dat met een houding van iemand die naar een show gaat kijken, geamuseerd door het eigenaardige feit dat ze heidenen zouden zijn. Dit alles kon Jacob Todd niet ontmoedigen, want hij ging niet als zending, maar als bijbelverkoper.

In de bibliotheekarchieven ontdekte hij dat Chili na de onafhankelijkheid van 1810 haar deuren had opengezet voor immigranten, die met honderden tegelijk arriveerden en zich vestigden op dat langgerekte en smalle grondgebied dat van kop tot staart in de Stille Oceaan gedompeld lag. De Engelsen maakten snel fortuin als koopmannen en piraten; velen brachten hun familie mee en bleven. Ze vormden een kleine natie binnen het land, met hun eigen gebruiken, kerkdiensten, kranten, clubs, scholen en ziekenhuizen, maar deden dat met zulke goede manieren dat ze verre van argwaan te wekken juist werden beschouwd als een toonbeeld van beleefdheid. Ze kantonneerden hun eskader in Valparaíso om het scheepvaartverkeer op de Stille Oceaan te controleren, en zo werd het in minder dan twintig jaar van een straatarm gehucht zonder toekomst in het begin van de Republiek een belangrijke haven, waar zeilschepen uit de Atlantische Oceaan via Kaap Hoorn, en later de stoomschepen door de Straat van Magallanes, binnenvoeren.

De vermoeide reiziger was verrast toen hij Valparaíso in het oog kreeg. Er lagen meer dan honderd vaartuigen, met vlaggen uit de halve wereld. De bergen met besneeuwde toppen leken zo dichtbij dat ze de indruk wekten rechtstreeks op te duiken uit een inktblauwe zee, waaruit een onmogelijke zeemeerminnegeur opsteeg. Jacob Todd heeft nooit geweten dat er onder deze schijn van diepe rust een ware stad schuilging van gezonken Spaanse zeilschepen en skeletten van patriotten met een steen uit de groeve om hun enkel, die daar